

Samlad attack mot jordlopporna

Jordloppor ställde till med stora problem i våroljeväxtodlingen i Mälardalsområdet 2008. Branschen gör nu samlad front mot skadegörarna.

Text: Albin Gunnarson, Svensk Raps och Hans Jonsson, Svensk Frötidning

Angrepp av jordloppor, *Phyllotreta spp.*, i våroljeväxter är ingen ny företeelse. Men 2008 var problemen extremt allvarliga för flertalet lantbrukare i Mälardalsregionen, från Roslagen i öster fram mot Köping/Arboga. Anledningen till att problemen blev så allvarliga var flera, men vi känner inte till alla. Gemensamt för hela området var dock en extremt varm och torr försommar.

Många frågetecken att rätta ut

Problemen är så pass omfattande att ett samlat grepp nu görs där odlarna och branschen tillsammans ska hitta strategier för att få bukt med jordlopporna. Frågorna är många:

- Gör vi jordlopporna resistent med omfattande pyretroidbehandling?
- Finns det mer loppor nu än förr?
- Vad betyder varmare och torrare vårar?
- Fungerar betningen?

En del svar ges i denna artikel, andra får vi anledning att återkomma till.

Ingen betning – ingen raps

Vi börjar med några odlarerfarenheter. Jan Lyckman, inspektor på SW Seeds försöksgård Haga utanför Enköping konstaterade redan några dagar efter sådd att det som vanligt fanns en del gnagskador på

hjärtbladen. Enstaka gnagskador är en signal att vara på sin vakt för att sätta in en bekämpning. Några dagar senare inspekterade Jan ånyo fältet:

– Angreppen hade ökat men mest överraskad blev jag av en försöksyta sådd med obetat utsäde: där fanns inte en enda planta, jordlopporna hade ätit upp rubbet.

Vid närmare undersökning, genom försiktig grävning fram till utsädet, kunde konstateras att jordlopporna slukat hela plantan och endast lämnat ett tomt fröskal efter sig. Från försöksytan med obetat utsäde syntes mycket tydliga kanteffekter mot Jans odling av betad vårraps Joplin. De betade skydden var mycket hårt ansatta av loppor. Sammantaget har Jan sprutat jordlopporna 2 gånger med Sumi-Alpha samt rapsbaggar med Sumithion och Mavrik. Döm om hans förvåning när han trots detta i rapsplantornas knoppar fann fullt av loppor kamperandes ihop med rapsbaggar.

Vädret på Haga innebar bra såfukt, snabb uppkomst men sedan kraftigt avstannande tillväxt under mycket varmt väder. I hjärtbladsstadiet stod plantorna stilla under mycket lång tid.

Tufft i varma skyddade lägen

Någon halvmil sydväst om Haga odlar Per Sjögren, Hållingsbo, vårraps. Även Per hade extremt stora bekymmer och beskriver även han hur lopporna hängde med i fältet ända upp i knoppstadiet. Trots betat utsäde och flera sprutningar med pyretroider mot jordloppor fanns på hans gård ytor som mer eller mindre saknade raps. Dessa ytor fanns även på andra håll i Mälardalen och fö-

rekom företrädesvis i lite varmare och lugnare hörn av fälten.

Rapsen bra trots allt

Strax väster om Knivsta odlar Rune Jansson vårraps.

– Jag hade enorma problem med loppor i år. Värst drabbade var några fält som ligger inne bland skogsbackarna, men fält mer i det öppna klarade sig bättre, berättar han.

Totalt behandlade Rune sina oljeväxter upp till 6 gånger med Sumi-Alpha, Mavrik, Biscaya och Fastac i olika kombinationer. Även här var lopporna med i knopparna och trängdes med rapsbaggar. Runes fält klarade sig väldigt bra, oljeväxterna ogräsbekämpades med Butisan och gödslades med mikro-näring. Men lopporna och baggar krävde som sagt 6 behandlingar med pyretroider.

Värre vid torka

Lite närmare Knivsta någon mil från Runes fält hade Hans Holmsten sina våroljeväxter. Här var det lite torrare än hos Rune. Därför var det inte förvånande att Hans Holmsten beskriver än värre skador än de andra lantbrukarna. Hans tvingades behandla sina oljeväxter totalt 7 gånger med insekticider. Fältet såddes den 27 april och från den 24 maj utfördes bekämpningar cirka var femte dag.

Allt från vanliga pyretroider till Mavrik och Biscaya användes i kampen mot loppor och baggar. I mitten på juni kändes det ganska tröstlöst och Hans gav upp kampen mot insekterna.

– Det känns inte bra att åka med sprutan fram och tillbaka över rapsen hela tiden, man mår inte bra av att mer eller mindre bo

Jordloppan finns med hela vägen upp

Tidiga angrepp som vi är vana att se dem. Torrt väder och torkstressade plantor med svag tillväxt försvårar angreppen.

Angrepp i tidig knoppbildning i Uppland 2008. Angrepp i knoppstadiet är inte lika vanligt som vid uppkomst men noterades den gångna sommaren.

Rapsskidor i mitten av augusti 2008. De vågrandiga jordlopporna har kläckts under sommaren och äter upp sig inför vintervilan. Att de äter av rapsskidor har tidigare inte observerats.

Foto uppifrån och ner: Hans Jonsson; Peder Wærn, Växtskyddscentralen; Magnus Sandström, Växtskyddscentralen.

Tuffa jordloppor i Mälardalen 2008

Torrt söderläge – ingen raps. Per Sjögren, Hållingsbro konstaterar att i de varmaste och torraste söderlägena i fältet blev angreppen av jordloppor kraftigast. Här vid fältkanten återstår i princip endast mållorna. Foto: Albin Gunnarson, Svensk Raps.

på sprutan. Så här skall det inte behöva vara, menar Hans.

Vid Svensk Frötidnings besök i mitten av juli syntes fortfarande tydliga skador av loppor och rapsbaggar. Hans har föredömligt lämnat en nollruta där cirka 75 procent av rapsen var uppäten.

Samtliga lantbrukare hade använt utsäde betat med Chinook. I Finland och på Åland använder man sig av Cruiser. Även denna produkt uppges där ge samma problem.

Växtskyddscentralen observant

Peder Wærn vid Jordbruksverkets Växtskyddscentral i Uppsala har följt jordloppans utveckling under många år i Mälardalsregionen. Han har noterat ökande problem de senaste åren men betonar att han sällan ser skador i fält med bra bestånd och grödor i god tillväxt. Det märks även tydligt i överlappningar vid vändtegar där lopporna inte nämnvärt brukar skada våroljeväxterna.

– Jag ser jordloppeproblemet i första hand som ett etablerings- och tillväxtproblem, säger Peder Wærn.

Flera negativa effekter

Han noterar störst skador i fält med dålig tillväxt. Men troligtvis samverkar flera faktorer. Det torra och varma vädret gynnade populationen jordloppor samtidigt som det verkade negativt för etableringen. Och som grädde på moset blir betningseffekten något svagare vid extremt torrt väder. Upptagningen av betningsmedlet blir långsammare i rapsplantan.

Peder Wærn ställer sig frågande till om det verkligen behövs sex till sju sprutningar. Kanadensiska uppgifter gör gällande att bekämpningströskeln ligger på cirka 30 procent skadade blad. Risken för resistens ökar dramatiskt med ökad användning av insekticider i våroljeväxter.

– Men vi tar problemen på störs-

ta allvar och kommer agera aktivt för att få bättre kunskap om hur problemet ska bemästras, betonar Peder.

I samarbete med SLU, Hus-hållningssällskapen, Svensk Raps m.fl. skall riktlinjerna dras. Resistensundersökningar från hårt drabbade områden är ett av inslagen.

Betning är bra

Lantbrukarerfarenheterna visar på vikten av betning. Mats Andersson vid Bayer som marknadsför Chinook, det enda betningsmedlet på den svenska marknaden, betonar selektivitet och små mängder bekämpningsmedel som några av betningens stora fördelar.

– Vi har flera nya betningsmedel på gång med bättre effekt än dagens, berättar Mats Andersson.

Det handlar om medel med högre koncentrationer av aktiv substans vilket ger bättre och längre effekt.

Nollruta – ingen raps. Hans Holmsten, Knivsta, lämnade en nollruta utan sprutningar mot insekter. Resultatet den 22 juli 2008 blev knappt ett 25-procentigt bestånd orsakat av jordloppor och rapsbaggar. Foto: Albin Gunnarson, Svensk Raps.

– De nya preparaten öppnar för möjligheten att differentiera dosen beroende på det förväntade trycket av jordloppor.

KEMI ska ta ansvar

På Svensk Raps arbetar Albin Gunnarson aktivt med jordloppeproblematiken. Han är väl förtrogen med skadegöraren från sin tid som rådgivare i Mälardalen.

– Ett stort ansvar ligger på KEMI som skyndsamt måste se över situationen om det är lämpligt att fortsätta med Chinook, menar Albin.

Kemikalieinspektionen (KEMI) måste börja prioritera växtskyddsmedel i oljevaxter. År efter år tvingas svenska oljeväxtodlare använda ett stort antal gamla växtskyddsmedel. Flera andra finns på marknaden ute i Europa, men KEMI verkar prioritera spannmålsodling långt mer än oljeväxtodling. Det finns preparat ute i Europa och det finns ansökningar inlämnade till KEMI. Det är allvarligt och bekymmersamt att inget händer när problemen blir större och större med jordloppor och exempelvis Phoma.

Samtidigt måste vi försöka vässa odlingstekniken där snabb etablering och kraftfull tillväxtstart verkar klara jordlopporna bättre. Enligt Albin Gunnarson, kommer det att ta några år, men kan vi samtidigt få tillgång till modernt växtskydd finns stora chanser för vårraps att vara en framgångsrik gröda i Mellansverige. «